

La sexualitat i les relacions afectives en un grup d'alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual

**Màster Universitari en Atenció a la Diversitat i
Educació Inclusiva**

Autora: Violeta Calvo García.

Tutor: Jesús Valero.

12 de Juny de 2020

Resum. En el marc de la discapacitat intel·lectual, la sexualitat es presenta com un aspecte invisible en la societat, negant fins i tot la seva educació en aquest àmbit. Malgrat que aquesta és un aspecte més en el desenvolupament de qualsevol individu, el dret a tenir una vida sexual plena en aquest col·lectiu és un tema poc tractat durant molt temps. Com a resposta a això, el present treball parteix d'una fonamentació teòrica sobre la sexualitat i les peculiaritats d'aquesta en la població que presenta discapacitat intel·lectual i la seva educació sexual. Prenent com a punt de partida aquesta cerca bibliogràfica, el propòsit d'aquesta investigació és portar a terme un estudi mitjançant el disseny d'una entrevista dirigida a un grup d'adolescents amb discapacitat intel·lectual. Aquesta permet conèixer la percepció que presenta aquest col·lectiu en relació amb aspectes de la sexualitat i les relacions afectives com també les seves reaccions i anticipacions davant supòsits pràctics de la vida quotidiana, tenint en compte el programa de sexualitat de l'escola d'aquests alumnes. Tot plegat amb la intenció de corroborar les hipòtesis plantejades, contrastades en la posterior discussió i conclusió. Finalment, apareixen un seguit de limitacions i propostes per a futures investigacions.

Paraules clau: Discapacitat intel·lectual, sexualitat, relacions afectives, educació sexual, adolescents, supòsits pràctics.

Abstract. Within the intellectual disability frame, sexuality is often presented as an invisible aspect in society, even denying its education in this field. Although this is just one more aspect in the development of any individual, the right to have a complete sex life in this collective is an issue that has not been discussed for a long time. As a response, this essay is based on a theoretical foundation about sexuality and its peculiarities in the population with intellectual disabilities and their sexual education. With an in-depth bibliographical starting point, the purpose of this research is to conduct a study by design an interview aimed for a group of teenagers with intellectual disabilities. This allows us to know the perception presented by this group related to sexuality and affective relationships aspects, as well as their reactions and anticipations to practical daily life assumptions, considering the school's sexuality program of these students. All, with the intention of ascertain the raisen hypothesis that will eventually be verified in the subsequent discussion and conclusion. Finally, there are some limitations and proposals for future researches.

Key words: Intellectual disability, sexuality, affective relationships, sexual education, teenagers, practical assumptions.

ÍNDEX

1. Introducció	4
2. Fonamentació teòrica	5
2.1 La discapacitat intel·lectual	5
2.2 La sexualitat i les relacions afectives en la discapacitat intel·lectual	5
2.2.1 L'educació sexual en les persones amb discapacitat intel·lectual	9
3. Objectius i hipòtesis	13
3.1 Objectius	13
3.2 Hipòtesis.....	13
4. Disseny	14
4.1 Participants i entorn	14
4.1.1 Participants	14
4.1.2 Característiques de l'entorn.....	14
4.2 Instruments de mesura	15
4.3 Procediment	16
4.3.1 Passos realitzats per a la recollida de dades	16
4.4 Resultats.....	17
4.4.1 Descripció de l'educació sexual a l'escola observada	17
4.4.2 Descripció de l'entrevista elaborada	18
4.5 Discussió.....	21
5. Conclusions	24
6. Limitacions, suggeriments i propostes de futur	25
7. Referències bibliogràfiques	27
8. Annex.....	31
I. Aspectes ètics	31
II. Entrevista elaborada	32

1. Introducció

La sexualitat inherent a tot ésser humà, ens acompanya tota la vida des que naixem presentant-se en diferents dimensions: l'afectiva, la del plaer i la reproductiva. A més, és una manera d'expressar-nos i comunicar-nos, de gaudir de nosaltres mateixos i els altres, entenent sempre que aquesta és única en cada persona i no hi ha manuals per viure-la. Així mateix, l'expressió de la sexualitat és un dret innegable per a qualsevol persona, independentment de si presenta discapacitat o no, i del grau d'aquesta. A més, les relacions afectives i la sexualitat són una part essencial de la qualitat de vida de les persones (Clos i Deulofeu, 2014). Tot i això, la societat d'avui dia presenta molts prejudicis envers la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual, negant en molts casos una educació que incorpori aquesta vessant. Com a conseqüència, diferents estudis afirmen que aquest col·lectiu presenta més risc de patir abusos sexuals derivats, en gran part, del seu desconeixement (Murphy, 2003 i Barger, Wacker, Macy i Parish, 2009).

Per aquest motiu, el present treball es desenvolupa arran la motivació de saber si un grup heterogeni d'alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual, malgrat que treballin la sexualitat a l'escola, presenten o no una important manca de coneixements i continguts en relació amb aquesta matèria. Conseqüentment, s'analitza si són una població vulnerable pel que fa a les vivències de situacions problemàtiques en relació amb la sexualitat i les relacions afectives.

Justificant així l'estudi, considerem que és necessari conèixer i analitzar quina és l'educació sexual que reben aquests alumnes, com també el moment en el qual es troben pel que fa a les nocions sobre sexualitat, per poder intervenir en un futur per tal de pal·liar les seves mancances i oferir-los una formació exitosa que els ajudi en el seu desenvolupament. És essencial acompanyar a qualsevol persona independentment de les seves capacitats i limitacions en el seu procés de creixement personal, preparant-los així per superar les desigualtats que vivim en aquesta societat canviant. Això significa que des de petits serà important abordar la sexualitat sense negar-la ni invisibilitzar-la, afegint-la com una part més del mateix sistema educatiu. En paral·lel, la sexualitat en adolescents amb discapacitat intel·lectual és un tema poc estudiat.

Per tant, la nostra motivació per investigar en aquest àmbit neix amb la intenció d'obrir la mirada a la societat perquè aquesta sigui conscient de la importància de l'educació sexual en el col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual. D'aquesta manera es disminuiran els tabús i prejudicis en relació amb la diversitat i la sexualitat. Per tant, per poder respondre a aquestes qüestions, es realitza una entrevista dirigida a adolescents amb discapacitat intel·lectual a partir de la fonamentació teòrica corresponent, en la qual s'incorporen tant preguntes reflexives sobre tot allò que emmarca la sexualitat, com supòsits pràctics per conèixer les seves reaccions davant situacions de la vida diària.

2. Fonamentació teòrica

2.1 La discapacitat intel·lectual

La discapacitat intel·lectual es caracteritza per una sèrie de limitacions significatives que afecten, per una banda, al funcionament intel·lectual, i per l'altra, a la conducta adaptativa, fent referència aquesta última com el conjunt d'habilitats adaptatives conceptuals, socials i pràctiques que aprenen les persones per funcionar en la seva vida diària (Verdugo, 2011).

Cal dir, però, que tot i que la definició ha anat canviant durant el pas del temps, Schalock, Luckasson i Shogren (2007) i AAIDD (2011) afirmen que en els últims cinquanta anys no s'han presentat canvis en els tres components principals de la discapacitat intel·lectual, és a dir, en les limitacions en el funcionament intel·lectual, les limitacions conductuals en l'adaptació a les demandes de l'ambient i l'edat primerenca de la seva aparició, ja que segons Verdugo (2011) s'origina abans dels 18 anys.

Malgrat això, al llarg del temps s'ha presentat un canvi important en el paradigma de la discapacitat intel·lectual, ja que d'acord amb la defensa de Schalock (2018), en el concepte i classificació actual de la discapacitat, s'ha afegit la perspectiva ecològica de la mateixa que permet no entendre la discapacitat com un tret fix de la persona, sinó que també es té present la interacció d'aquesta amb el seu entorn com també els efectes que els suports poden proporcionar-li per a la seva millor convivència en la societat. En aquest sentit, aquest canvi considera un impacte social d'aquesta realitat (Cuesta, De la Fuente i Ortega, 2019).

Seguint en aquesta línia i fent referència a la concepció de la discapacitat intel·lectual, Crespo, Campo i Verdugo (2003), posen l'èmfasi en la persona, traslladant la discapacitat cap a una mirada biopsicosocial, en la qual es tenen en compte tant les seves capacitats com les seves restriccions, permetent sempre la identificació dels suports que necessiti i entenent millor el seu funcionament.

2.2 La sexualitat i les relacions afectives en la discapacitat intel·lectual

El concepte de sexualitat que s'emmarca en la nostra cultura, segons Navarro (2013) ha estat simplificat pel que fa al seu dret, ja que aquest s'ha trobat íntimament relacionat amb la plena capacitat física i mental, a un major desig

de l'home, a la procreació dins del matrimoni, a les parelles heterosexuales i al concepte "d'amor etern".

Tanmateix, el desenvolupament integral de totes les persones comporta l'acceptació de l'ésser humà com un ésser sexual, i per tant, és necessari que la sexualitat es consideri com una part més del desenvolupament psicoafectiu en l'evolució de qualsevol individu, ja que, d'acord amb Clos i Deulofeu (2014), afecta tant al seu funcionament vital com al seu comportament. Així és que, tot plegat ha de ser reconegut de la mateixa manera en les persones amb discapacitat intel·lectual (De Dios del Valle, García i Suárez, 2007).

En aquesta línia, Morales, López, Charles, Tuero i Mullet (2011) afirmen que encara avui dia s'està debatent sobre diferents aspectes com el dret a tenir relacions sexuals, l'esterilització i el dret a tenir fills, entre d'altres. Aquests autors remarquen que això s'acompanya generalment d'una forta càrrega emocional, provocada per les implicacions socials i afectives que aquestes qüestions tenen per a les persones amb discapacitat intel·lectual i les seves famílies.

Tot i això, és important remarcar que les persones amb discapacitat intel·lectual i del desenvolupament constitueixen un grup especialment vulnerable pel que fa a la defensa i garantia dels seus drets (Navas, Verdugo, Martínez, Sainz i Aza, 2019), essent la seva sexualitat un tema invisible per a la societat (Clos i Deulofeu, 2014). En aquesta postura, Olavarrieta et al. (2013) expressa que, tot i que existeix la legislació que reconeix els drets de les persones amb discapacitat intel·lectual, la realitat indica que la seva expressió lliure encara està lluny d'aconseguir-se, ja que d'acord amb Navarro (2013) i De Dios del Valle, García i Suárez (2007) existeixen prejudicis socials i barreres com també mites i falses creences. López (2002) plasma alguns exemples d'aquestes últimes: les persones amb discapacitat intel·lectual són asexuals o són com nens petits en l'àmbit sexual, no resulten atractives sexualment a altres persones, totes tenen els mateixos interessos sexuals i no poden tenir una parella. A més, afegeix com a mite que la intervenció en educació sexual desperta la sexualitat adormida de les persones amb discapacitat intel·lectual.

En contraposició, en un estudi realitzat per Cuskelly i Gilmore (2007) sobre les actituds cap a la sexualitat de les persones amb discapacitat intel·lectual, es conclou que aquestes són bastant positives, amb l'excepció únicament de la població major de 60 anys, les opinions dels quals eren de poca acceptació, mostrant diferències, per tant, entre les persones sense discapacitat amb les que sí que en presentaven, com també en relació amb l'homosexualitat d'aquests últims. A més, es va observar que els membres de la comunitat general normotípica acceptava que les persones amb discapacitat intel·lectual fossin éssers sexuals.

En paral·lel, Casarella, Duacastella i Tallis (2005) introdueixen la relació entre la intel·ligència i la sexualitat, afirmant que, en general, la concepció que té la

societat, és que no hi ha sexualitat si no hi ha desenvolupament de la intel·ligència, o que quan una persona és poc intel·ligent presenta menys sexualitat i major descontrol.

Com a resposta a això i negant la premissa anterior, els mateixos autors afirmen que la sexualitat no depèn en absolut del grau de desenvolupament de la intel·ligència, tot i que determinades institucions assistencials i escolars, o fins i tot algunes famílies creguin que no és necessari introduir aquest tema en les persones amb discapacitat intel·lectual.

De fet, en un estudi que van realitzar Beytut, Conk, Isler i Tas (2009) en el qual es preguntaven a 60 dones majors de 18 anys que presentaven discapacitat intel·lectual lleu i moderada per les seves experiències sexuals i les relacions afectives, el 30% afirmava haver experimentat petons, el 12% sexe oral, el 3,3% havia mantingut relacions sexuals, el 37,3% practicava la masturbació freqüentment i l'1,7% utilitzava mètodes anticonceptius per a prevenir l'embaràs i les infeccions de transmissió sexual.

Referent a l'anterior, Healy, McGuire, Evans, i Carley (2009) en el seu estudi on s'entrevistaven a diferents persones amb discapacitat intel·lectual entre els 13 i els 30 anys sobre les relacions sexuals, la masturbació, l'educació sexual, l'anticoncepció, la intimitat i el seu futur, els joves entre 13 i 17 anys expressaven que les relacions sexuals estaven prohibides en les seves cases i en els seus entorns, ja que percebien que era un acte inapropiat. En canvi, els participants entre 18 i 30 anys, entenien el concepte de sexe, l'autonomia masculina i femenina i la inacceptabilitat de la nuesa en espais públics. A més, establien que havien après conceptes sobre sexualitat i relacions afectives a través de classes d'educació sexual o pels mitjans de comunicació. Sobre el tema del sexe prematrimonial, la majoria dels participants consideraven que era preferible casar-se abans de tenir sexe. Pel que fa a les preguntes sobre la seva privacitat, els majors de 18 anys van posar èmfasi en el seu dret a tenir una privacitat. Referent al seu futur, tots els adolescents i joves de l'estudi aspiraven al matrimoni i a tenir fills i filles en un futur, alhora que associaven això a la seva felicitat posterior.

Els mateixos autors d'aquesta investigació constaten que tot i aquest nivell de consciència sociosexual per part de les persones amb discapacitat intel·lectual, els resultats de l'estudi suggereixen que aquesta població presenta alguns punts de vista encara conservadors sobre la seva pròpia sexualitat. No obstant això, s'observa una clara tendència dels entrevistats a creure que haurien de tenir majors oportunitats per establir relacions íntimes.

En definitiva i d'acord amb Insa (2005), Conod i Servais (2008), i Gutiérrez (2010) les persones amb discapacitat intel·lectual presenten les mateixes necessitats afectives i sexuals que qualsevol altra persona sense discapacitat, mostrant un desenvolupament i una resposta sexual igual que la resta de població. Gutiérrez (2010) incorpora que mentre diferents aspectes psíquics,

emocionals i socials són molt diferents entre una persona amb discapacitat i una que no en presenta, els ritmes del desenvolupament de l'impuls sexual no es troben particularment afectats respecte a les persones de la seva mateixa edat cronològica. Per tant, el seu interès pel sexe normalment és precoç alhora que les seves característiques sexuals secundàries també apareixen en l'adolescència, fet que produeix canvis en les interaccions amb el sexe oposat i un notable increment del seu interès en les relacions afectives.

Malgrat això, Conod i Servais (2008) destaquen que les expectatives de les persones amb discapacitat intel·lectual en relació amb la sexualitat varien segons el seu nivell i grau de discapacitat, tot i que Insa (2005) afirma que també influeixen altres variables personals i socioculturals, com l'edat, el sexe, les característiques personals i els prejudicis socials. Per consegüent, existeixen interferències en el Sistema Nerviós Central relatives al comportament de relació que tenen la finalitat de controlar la conducta, les quals es troben influenciades per la capacitat intel·lectual. Aquest factor altera la conducta sexual i per tant, discrepa de la normalitat. Insa (2005) afegeix que en el moment de controlar i reconduir aquesta resposta en el marc de les normes culturalment establertes és quan es marca la diferència. Així mateix, la diversitat en la interpretació d'estímuls sexuals i el seu aprenentatge són els que provocaran aquests comportaments inapropiats.

En aquesta mateixa línia, De Dios del Valle, García i Suárez (2007) destaquen que les particularitats sexuals que diferencien a les persones amb discapacitat intel·lectual de la resta, deriven de dos aspectes fonamentals: la incompleta socialització sexual i la impossibilitat de construir la seva pròpia intimitat.

Per una banda, el primer aspecte fa referència al fet que les persones amb discapacitat intel·lectual presenten, de forma general, una dificultat per a l'aprenentatge, fet que obstaculitza l'expressió de la sexualitat, ja que aquesta normalment s'adquireix a través de processos d'aprenentatge com l'autoexploració, entre d'altres. A més, en aquesta vessant, poden patir una restricció en l'accés a tota mena d'aspectes de l'esfera sexual, a causa majoritàriament d'una sobreprotecció a aquest col·lectiu.

Per altra banda, el segon aspecte és la restricció a la construcció de la seva pròpia intimitat que es produeix a causa, una altra vegada, de la protecció cap a aquestes persones, ja que en la majoria de casos no se li ofereixen espais i moments on puguin estar en solitari. En aquest sentit, si les persones amb discapacitat intel·lectual únicament veuen que es poden desenvolupar en contextos públics i per tant, no hi ha conductes que tenen lloc en àmbits privats o íntims, ells i elles es pensen que aquest últim no existeix i consegüentment produeixen totes les conductes en espais amb altres persones.

A tot plegat, Casarella, Duacastella i Tallis (2005) afegeixen que els processos secundaris són els que apareixen debilitats en les manifestacions de la sexualitat d'aquest col·lectiu, essent els espais íntims o públics, de

responsabilitat i conseqüència els aspectes més complexos de treballar. Com a solució, ells mateixos destaquen que és de vital importància donar als joves amb discapacitat intel·lectual les eines necessàries perquè puguin enfortir aquests processos i treballar alhora l'espai imaginari i el de les fantasies per ampliar així el seu espai mental.

En paral·lel, Conod i Servais (2008) afirmen que les persones amb discapacitat intel·lectual constitueixen una gran població de les víctimes d'abús sexual, destacant alhora una prevalença del 25% d'abusos en dones amb discapacitat intel·lectual que viuen en la comunitat, de les quals un 63% dels casos presenten discapacitat lleu.

Aquests autors afirmen que les raons d'aquest augment en els abusos sexuals amb noies i dones amb discapacitat intel·lectual són a causa del comportament passiu, obediència i afectuós dels subjectes, la proximitat que s'estableix en la cura de la higiene, les dificultats per comprendre i per expressar el que va passar, i la seva ingenuïtat. Malgrat això, aquest col·lectiu també pot ser alhora abusador sexual i cometre delictes. En aquest sentit, segons Murphy (2003) i Barger, Wacker, Macy i Parish (2009), la falta de coneixements en educació sexual com també en l'aprenentatge de l'assertivitat, en les relacions saludables o en els senyals d'avertència i de perill a un abús sexual, els impedeix diferenciar entre una relació sana i un abús, o fins i tot, prendre decisions saludables respecte a la seva sexualitat. Com a conseqüència, les persones amb discapacitat intel·lectual s'exposen a una situació de major vulnerabilitat a patir abusos sexuals (Grieve, McLaren, Lindsay i Culling, 2008; Verdugo, Alcedo, Bermejo i Aguado, 2002) i per tant el seu risc és el doble que en la resta de població (Campo, 2009).

2.2.1 L'educació sexual en les persones amb discapacitat intel·lectual

D'acord amb Gutiérrez (2010) la conducta sexual ha de ser educada de la mateixa manera que qualsevol altra conducta. Les persones amb discapacitat intel·lectual tenen dret a una educació integral que abordi l'educació sexual, tot i que depenent del tipus de discapacitat i el seu grau, hagi de ser adaptada.

En aquest mateix paradigma, Clos i Deulofeu (2014) defensen que el coneixement i la informació sobre la sexualitat és un dret, tal com s'ha comentat anteriorment, però també una obligació educativa i d'acompanyament en la vida de totes les persones. És important treballar sobre el respecte cap a les diferències en l'àmbit de la sexualitat de tots i cada un dels individus.

Així doncs, és necessari una formació i una educació que ajudi a les persones amb discapacitat intel·lectual a enfrontar-se amb les diferents circumstàncies

socials relacionades amb la sexualitat, incloent-hi aquests conceptes en la seva formació educativa com a continguts quotidians i igual d'importants que els altres. D'aquesta manera, s'evita la incomoditat que suposa parlar d'aquests temes, procurant sempre normalitzar-los sense moralitzar (Gutiérrez, 2010). Per tant, perquè que les persones amb discapacitat intel·lectual aconseguixin una sexualitat normalitzada és necessari evitar actituds sobreprotectores i oferir-los una educació sexual i una àmplia varietat d'experiències on puguin explorar-se i gaudir de manera positiva i saludable la seva sexualitat (Insa, 2005 i Better Health Channel, 2004).

A més, legalment, la Llei Orgànica 2/2006 de 3 de maig (LOE) concreta el següent:

“Entre els fins de l'educació es ressalten el seu total desenvolupament de la personalitat i de les capacitats afectives de l'alumnat, la formació en el respecte dels drets i llibertats fonamentals i de la igualtat efectiva d'oportunitats entre homes i dones, el reconeixement de la diversitat afectiva – sexual, així com la valoració crítica de les desigualtats que permetin superar els comportaments sexistes”.

Dit això, un element clau important i bàsic que té incidència en com es plantegen les intervencions d'educació sexual en les persones amb discapacitat intel·lectual és que es parli d'identitat, de vivències i d'expressió i no únicament d'aquesta última. En escasses ocasions els plantejaments educatius tenen una dimensió àmplia de la sexualitat, centrant-se únicament en la vessant de l'expressió, traslladant aquest concepte com a sinònim de sexualitat. Això provoca que moltes intervencions educatives presentin una mirada cap a la sexualitat des del punt de vista coital, deixant enrere la dimensió vivencial o d'identitat. Com a conseqüència, es perd la vessant integral de la realitat sexual (De Dios del Valle, García i Suárez, 2007).

En la mateixa línia, Díaz et al. (2014) citat a Morell-Mengual, Gil-Llario, Díaz-Rodríguez, Castro-Calvo i Ceccato (2016), afirmen que l'educació sexual dirigida a aquest col·lectiu, se centra bàsicament a controlar els impulsos sexuals de forma repressiva sense aportar-los informació i coneixements sobre les pràctiques de risc, l'ús de mètodes anticonceptius i la identificació de situacions i espais que poden portar a l'abús sexual.

Fent referència als continguts sobre la sexualitat i les relacions afectives, Baxley i Zendell (2005), subratllen que l'educació sexual per a nens, nenes i joves que presenten algun tipus de discapacitat hauria de centrar-se en un seguit d'apartats: el reconeixement de les parts del seu cos utilitzant sempre la designació correcta de cada una d'aquestes; les diferències entre homes i dones; la identificació dels seus canvis emocionals; el coneixement i la importància de la higiene personal; l'autoestima; l'autocontrol; el reconeixement

dels drets d'un mateix i dels altres; el naixement d'una persona; les relacions sexuals; l'abús físic i sexual; les infeccions de transmissió sexual; i l'afectivitat. Així mateix, Bain (s.d) del Centre de Recursos sobre Salut Sexual del Canadà, citat per Rivera (2008), afegeix la temàtica que s'ha de tractar sobre la sexualitat i l'afectivitat segons l'edat, des dels 2 anys fins als 16 cap endavant. Per tant i centrant-nos en l'edat dels participants que s'estudien en aquesta investigació, remarcarem dues franges: dels 10 als 15 anys, i dels 16 en endavant. En la primera franja, els tòpics a treballar són: la menstruació i altres canvis que s'observen en la pubertat; els sentiments sexuals; l'orientació sexual; i l'elaboració i manteniment de les relacions. En la segona franja comentada anteriorment, es destaquen: les diferències entre el sexe i l'amor; les responsabilitats de les relacions sexuals; les responsabilitats de la paternitat; i les lleis i conseqüències dels contactes i/o relacions incorrectes amb els altres.

En relació amb això, Rivera (2008), remarca la importància que els docents, els familiars, els professionals de l'àmbit, i totes aquelles persones que treballin amb aquesta població, manegin els termes de sexe, identitat sexual, orientació sexual, heterosexualitat, homosexualitat, bisexualitat, gènere, relacions sexuals, genialitat, coit i afectivitat. D'aquesta manera podran comprendre perquè és fonamental educar en la sexualitat, i sobretot entendre que aquesta no es limita únicament als aspectes genitals.

Per aprofundir més aquest tema de l'educació sexual, és interessant citar l'estudi que va realitzar Löfgren-Martenson (2012) en el qual va entrevistar a diferents adolescents amb discapacitat intel·lectual per saber quines experiències havien tingut en relació amb l'educació sexual. En la discussió d'aquest estudi apareix com la majoria dels adolescents entrevistats amb discapacitat intel·lectual, no estan segurs d'haver obtingut una educació sexual ni de conèixer contingut sobre aquest tema. Tot i això, s'extreu com a resultat important que els adolescents es senten més còmodes i familiaritzats amb les activitats didàctiques que es realitzen en grups de joves segregats pel gènere.

En general, tenen la intenció i volen entendre les funcions sexuals i les relacions, com també volen que la informació sigui proporcionada per etapes, depenent del moment que es trobin en la seva vida. En aquest sentit, aproximadament la meitat dels entrevistats volen rebre educació sexual d'algú que els hi sigui familiar en la seva institució educativa, mentre que la resta prefereixen que sigui algú extern.

A propòsit d'això, els autors subratllen que les entrevistes revelen una àmplia variació entre els diferents adolescents pel que fa a la comunicació i la capacitat del llenguatge, i per tant, de donar respostes. Alguns entrevistats s'expressen amb paraules simples, mentre que d'altres són més verbals i presenten un vocabulari més ampli i extens. Tanmateix, el que tenen en comú la majoria és que el significat d'educació sexual no el tenen clar ni ben entès, i per tant, utilitzen una gran quantitat de paraules de les quals no estan segurs

del seu significat. Un altre aspecte mutu és que els resulta difícil recordar si alguna vegada han rebut educació sexual, destacant alhora diferències en la implementació d'aquesta, no únicament entre escoles, sinó també dins de cada una, ja que algunes a penes treballen l'educació sexual, mentre que d'altres ho tenen afegit dins del currículum.

Seguint en aquesta línia, en un altre estudi realitzat per Healy, McGuire, Evans, i Carley (2009), els diferents adolescents i joves amb discapacitat intel·lectual entrevistats entre 13 i 17 anys, havien rebut educació sexual a l'escola, tot i que el coneixement que havien obtingut era mínim i a vegades erroni. En la mateixa investigació, per exemple, un adolescent argumenta que sap que les dones es queden embarassades quan mengen molt.

En definitiva i des del punt de vista de tot el que s'ha plantejat, Borrel (2009) mostra com a punt clau que l'educació sexual i la informació que els familiars els hi transmeten formen la base del seu desenvolupament posterior, sempre que s'iniciï des del primer moment i de forma coordinada amb els altres responsables d'aquesta població i sense contradiccions de la informació. A més, és important que s'insisteixi molt en la diferenciació entre els espais i zones públiques d'aquelles que són privades, donant-los iniciativa perquè flueixi la seva afectivitat. En aquest sentit, el mateix autor defensa que no s'ha d'oblidar el risc d'abús sexual que persisteix en aquest col·lectiu, ja que és una realitat. Tot i això, se'ls hi ha de donar confiança i creure que són capaços d'assimilar i adquirir aquests coneixements.

3. Objectius i hipòtesis

3.1 Objectius

Amb aquest treball ens plantegem assolir els següents objectius:

- Conèixer com es treballa en una l'escola d'Educació Especial l'educació sexual amb adolescents i joves que presenten discapacitat intel·lectual.
- Conèixer la percepció que tenen alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual sobre la sexualitat, les relacions afectives, l'abús sexual i l'educació sexual.
- Analitzar les reaccions que presenten adolescents amb discapacitat intel·lectual davant supòsits pràctics de la vida diària sobre tot allò que conforma la sexualitat.

3.2 Hipòtesis

Un cop analitzats els resultats creiem que confirmarem les següents hipòtesis:

- Malgrat es treballi la sexualitat a l'escola, els alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual presenten una important manca de coneixements i continguts sobre aquesta temàtica en relació amb el que sol ser habitual en subjectes de la mateixa edat.
- Els adolescents amb discapacitat intel·lectual continuen sent una població vulnerable pel que fa a les experiències de situacions problemàtiques en relació amb la sexualitat, en el sentit que desconeixen els factors de risc que poden estar presents en esdeveniments delicats.

4. Disseny

4.1 Participants i entorn

4.1.1 Participants

Els participants de l'estudi el formen 8 nois i 2 noies d'entre 14 i 15 anys que presenten discapacitat intel·lectual a diferents graus i en alguns casos altres trastorns o problemes associats.

D'entre els 10 alumnes, 1 noia i 4 nois pertanyen a la classe de Secundària A, i la resta a la classe de Secundària B. Tots plegats acudeixen a una escola d'Educació Especial.

Es tracta de dos grups-classe heterogenis tant en interessos com en els aprenentatges. La seva predisposició envers aquests últims no és gaire bona i cal incidir molt per despertar el seu interès. Les seves característiques personals (problemes d'hiperactivitat, problemes de conducta i trastorns, entre d'altres dificultats) i estar en edat adolescent, condiciona la dinàmica de l'aula dia a dia, fent èmfasi en la resolució de conflictes i la reflexió. Un altre dels aspectes importants a remarcar, és la manca de respecte, esforç i compromís envers els companys/es i els aprenentatges. Cal tenir en compte, que en les àrees instrumentals és on hi ha més heterogeneïtat pel que fa als ritmes i nivells, i això implica que es treballi en petit grup i els objectius siguin, generalment, de cicle inicial i mitjà. Tot i això, en les matèries de medi natural i social es treballen les temàtiques de cicle superior del currículum de l'escola, tot adaptant-los a les capacitats i ritmes d'aprenentatges.

Dos d'aquests alumnes fan escolaritat compartida amb una distribució de dos dies a l'escola d'educació especial i tres a l'institut.

Per tal de contrastar els coneixements i les percepcions sobre la sexualitat d'aquests participants, es compta amb la presència de 3 alumnes, 2 nois i 1 noia de 14 i 15 anys sense discapacitat intel·lectual d'una escola ordinària, els quals realitzaran la mateixa entrevista.

4.1.2 Característiques de l'entorn

La recerca es duu a terme en un dels entorns més pròxims dels nois i noies, la seva escola. Pel que fa als adolescents sense discapacitat intel·lectual, es tracta d'una escola ordinària privada-concertada on s'imparteix l'educació des d'infantil fins a batxillerat. Fent referència als alumnes amb discapacitat intel·lectual, es tracta d'una escola d'educació especial, tal com s'ha comentat anteriorment. És una escola privada-concertada del barri de Sant Andreu a

Barcelona que comprèn alumnes amb necessitats educatives especials, discapacitat intel·lectual i del desenvolupament, dels 3 als 20 anys. És una escola que forma part de la Institució OSAS (Obra social d'ajuda al disminuït psíquic). Es defineixen com un centre educatiu obert i plural que atén alumnat amb necessitats educatives especials per tal de millorar i potenciar les seves capacitats i competències, amb l'objectiu d'afavorir la inclusió com a membre actiu i de ple dret a la comunitat.

En aquesta escola s'aborda el tema de la sexualitat i les relacions afectives i per tant és important fer un petit incís en la seva concepció, els seus objectius i la seva metodologia en relació amb aquest àmbit.

L'escola parteix de la idea que la temàtica que emmarca tot allò que té a veure amb la sexualitat, s'ha de veure i tractar amb la màxima naturalitat possible, contemplant tots i cada un dels aspectes que la conformen. Per aquest motiu parteixen d'un concepte ampli de la sexualitat, que va molt més enllà que els simples aspectes genitals. En aquest sentit, distingeixen entre actes sexuals, com la masturbació, el fet de fer-se petons o el coit; i la conducta sexual que compren el coqueteig i el fet de vestir amb determinades peces de roba, entre altres accions. A més, defensen que intentar entendre la sexualitat humana des de la vessant únicament biològica és com intentar entendre la música en funció exclusiva de les ones acústiques. Això fa evident que la informació és objectiva però incompleta. En termes de sexualitat s'ha d'evitar donar una visió massa simplista, ja que els aspectes biològics formen una part de vital importància, però de la mateixa manera que els seus factors psicològics i socials.

4.2 Instruments de mesura

L'instrument utilitzat per realitzar l'estudi és una entrevista semiestructurada creada a partir de la fonamentació del marc teòric.

L'entrevista (*vegeu l'annex*) consta de 2 parts. La primera està formada, inicialment, per un seguit de preguntes introductòries a la temàtica a tractar i posteriorment, qüestions teòriques sobre coneixements en relació amb la sexualitat, les relacions afectives, l'abús sexual i l'educació sexual.

La segona part es basa en diferents supòsits i situacions simulades que qualsevol persona es pot trobar en la seva vida diària vinculades als temes tractats en la part anterior, on els participants hauran de manifestar la seva opinió personal, pensaments i emocions en relació amb les qüestions que es plantegen al final de cada història sobre els protagonistes d'aquesta, els seus comportaments i les seves accions.

Per a la realització de la primera part de l'entrevista, ens hem basat en diferents articles, investigacions i programes d'educació sexual i afectiva dirigits

al professorat, per tal d'agafar idees d'instruments ja vigents i així dur a terme preguntes adaptades i pròpies però amb fonamentació teòrica. Així mateix, basant-nos en Juárez i Díez (2019), Löfgren-Mårtenson (2012), Morell-mengual et al. (2016), Navarro (2013), Schaafsma, Kok, Stoffelen i Curfs (2017), i Villarrocha (2009), hem confegit un guió propi i adaptat als participants de l'estudi.

Aquest instrument ha estat objecte d'una validació per part d'un grup d'experts, en aquest cas les tres mestres tutores dels alumnes i el psicòleg de l'escola. En relació amb això, cal dir que el psicòleg del centre és qui treballa el tema de la sexualitat amb l'alumnat i per tant coneix la realitat d'aquesta temàtica en persones amb discapacitat intel·lectual. Tot i que les seves aportacions van ser molt favorables pel que fa a l'instrument, ja que permetia la reflexió de l'alumne i analitzar alhora l'heterogeneïtat de les seves respostes, consideraven que alguna de les preguntes exposades en la primera part de l'entrevista, eren una mica complexes per al nivell del grup-classe a qui els hi realitzaria. Tot i això, també es va considerar interessant obtenir preguntes sense resposta per tal d'analitzar amb claredat quins són els coneixements que no tenen adquirits aquests alumnes, ja sigui per la seva complexitat, perquè no ho han treballat o perquè no entenen la qüestió, entre altres justificacions possibles.

4.3 Procediment

4.3.1 Passos realitzats per a la recollida de dades

En primer terme, es planteja realitzar la mateixa entrevista a tres alumnes de secundària sense discapacitat intel·lectual d'una escola ordinària per tal d'analitzar quins coneixements i continguts solen ser els habituals en subjectes de la mateixa edat. D'aquesta manera, es contrastaran els coneixements resultants de l'entrevista d'aquest grup d'adolescents sense discapacitat amb els resultats obtinguts de la mostra escollida d'alumnes amb discapacitat intel·lectual.

En segon terme, l'entrevista és dur a terme a l'escola d'educació especial dels participants en una aula on es troben únicament la persona que entrevista i l'alumne. Amb l'objectiu de mantenir una entrevista més fluida i poder atendre millor a les respostes dels participants i a la possible conversa que es pugui establir, la seva veu serà gravada per poder ser transcrita posteriorment amb l'única finalitat de recollir totes les dades, entenent que aquesta gravació únicament serà utilitzada per obtenir les respostes de cada alumne, sense cap altre fi. Tot plegat se li va explicar a la Cap d'Estudis de l'escola, la qual va firmar el consentiment per realitzar l'estudi (*vegeu l'annex*).

A causa de les circumstàncies i la situació excepcional i desgraciadament d'alarma sanitària general ocasionada pel COVID-19, ha estat impossible realitzar les entrevistes a la mostra escollida d'alumnes de secundària tant de l'escola ordinària com del centre d'educació especial, ja que es van veure obligats a tancar. A més, també es va considerar inviable enviar l'entrevista als alumnes perquè l'emplenessin en format on-line.

4.4 Resultats

Per tot el que s'ha esmentat, ens veiem obligats a modificar l'estructura de la investigació. En un primer moment vam optar per realitzar unes entrevistes als tutors, però no va ser possible. Per aquest motiu, hem decidit descriure com es porta a terme l'educació sexual en aquesta escola d'educació especial i justificar així amb més detall l'enquesta preparada per a ser utilitzada quan sigui possible amb els participants.

4.4.1 Descripció de l'educació sexual a l'escola observada

Segons el programa de sexualitat de l'escola d'educació especial, aquesta es marca com a objectiu general la maduració de l'alumne, proporcionant-li els coneixements i habilitats que li permetin orientar el millor possible les seves decisions en aquesta matèria i alhora que reforcin les actituds necessàries per viure una sexualitat sana, positiva i evolutiva. Tot plegat per prevenir així els problemes que pugui ocasionar la manca de formació i informació.

Paral·lelament, a escala general, és a dir, per a tots els alumnes de l'escola, aquesta planteja un seguit d'objectius entorn el concepte de sexualitat i les seves dimensions: conèixer els aspectes biològics i socials-afectius; conèixer l'autonomia i fisiologia sexual masculina i femenina; l'autoestima i l'autocontrol; la importància de la higiene personal; conèixer i gaudir de la sexualitat de forma adient; i respectar, essent responsable en la pròpia sexualitat i en la dels altres. Cal tenir en compte que cada tema s'ensenya en diverses etapes al llarg dels anys, entenent que la sexualitat cal treballar-la des de l'inici de l'escolaritat sempre adequant-se a l'edat, el moment i les necessitats de cada alumne.

Seguint el marc general de l'escola sobre la metodologia que implementa per treballar aquest àmbit, en l'etapa de secundària es treballa per grups homogenis i els mestres actuen com a mediadors. Els continguts de sexo-afectivitat són la continuïtat dels impartits en les etapes anteriors, tot i que es poden reprendre sempre que sigui necessari. Dit això, s'afegeixen els

conceptes sobre els canvis en la pubertat com la menstruació; l'auto i heteroestimulació; l'orientació sexual; la relació de parella i els sentiments sexuals; les carícies i el coit; les relacions interpersonals adients, és a dir, el respecte cap a l'altre i la relació compartida; l'autodefensa; les infeccions de transmissió sexual; i la privacitat. El treball de les habilitats socials en aquesta etapa és imprescindible, tot i que recomanen que així sigui en tots els cursos. Tota aquesta implementació, en el cas dels alumnes de secundària, és dur a terme durant un trimestre escolar en un període de temps d'una hora i mitja anomenat "Grup de Joves", un dia a la setmana, en el qual cada trimestre es tracten temes diferents, sempre tenint en compte les necessitats, preocupacions i inquietuds que presenten els alumnes. El grup de joves el dirigeix el psicòleg del centre i per tant, és ell qui aborda el tema de la sexualitat amb els i les alumnes.

4.4.2 Descripció de l'entrevista elaborada

Un dels nostres objectius a priori era analitzar els coneixements i la percepció que tenen 8 nois i 2 noies entre 14 i 15 anys, alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual sobre diferents temes que emmarquen la sexualitat. En la mateixa línia, un dels altres objectius que ens proposàvem era analitzar les reaccions que presenten aquests adolescents davant supòsits pràctics de la vida diària sobre tot allò que conforma la sexualitat, per així poder afirmar o negar les hipòtesis plantejades.

Mitjançant l'anàlisi d'un seguit d'articles en el que es duïen a terme investigacions sobre aquesta temàtica, juntament amb un programa de salut sexual i afectiva per a professors, del que parlarem seguidament, van ajudar-nos a escriure la nostra entrevista, partint així d'una certa validesa científica. Per tant, es va decidir utilitzar una entrevista semiestructurada com a instrument per a la recollida de dades (*vegeu l'annex*), la qual es divideix en dues parts.

La primera part consta de preguntes més estructurades que permeten comparar entre els coneixements dels diferents alumnes. Aquestes preguntes van ser formulades amb l'objectiu d'endinsar a l'entrevistat a la temàtica i ajudar a l'investigador a obtenir les dades i els resultats que responguessin als objectius de l'estudi, motiu pel qual es va decidir que aquestes fossin obertes, ja que porten a la reflexió del subjecte i permeten valorar els coneixements en profunditat. Per exemple, a través de la pregunta "*Quan penses que una persona és la teva parella? O quines diferències de comportament hi ha entre un amic i una parella?*" es pretén fer reflexionar a l'adolescent sobre llaços afectius per contrastar així si saben diferenciar entre un tipus de relació i una altra. D'aquesta manera, s'obtenen dades qualitatives de cada alumne, aspecte

molt interessant en el col·lectiu d'aquesta mostra, ja que es tracta d'un grup molt divers i amb característiques personals molt diferenciades. Per tant, es plantegen, en primer lloc, un seguit de 5 preguntes introductòries relacionades amb la informació rebuda sobre temes sexuals i afectius, com per exemple *"Quan creus que saps sobre aquests temes? Molt, normal, poc, molt poc, res?"*, amb l'objectiu de saber i comparar, una vegada s'hagi finalitzat l'entrevista, els seus coneixements reals amb la percepció que ells mateixos tenen sobre el que saben i coneixen. Posteriorment es plasmen 27 qüestions més concretes que fan referència a la sexualitat, les relacions afectives, l'abús sexual i l'educació sexual.

La segona part més espontània i lliure, permet aprofundir en les característiques específiques de cada un d'ells, extrapolant els seus pensaments, emocions i opinions personals en relació amb 10 supòsits quotidians. Tot plegat concedeix una major llibertat i flexibilitat en l'obtenció d'informació.

Per tant, es posaven en marxa aspectes interessants de cada alumne que després ajudarien a poder treballar les mancances de cada un en relació, per exemple, a l'anticipació de conseqüències, la seva ingenuïtat, la inhibició de situacions, la capacitat per entendre els perills i diferents accions, les males o segones intensions i la ironia, entre d'altres. Aquesta segona part, porta una altra vegada a la reflexió de l'entrevistat, a més de tractar casos actuals en els quals es pot trobar qualsevol alumne en la seva vida diària, permeten que aquest grup d'adolescents manifesti la seva opinió en funció de la temàtica de cada història.

Per exemple, un dels casos explica: *"Quan l'altre dia el Joan tornava del gimnàs cap a casa, es va trobar amb una coneguda, la Sandra. Van començar a parlar fins que en un moment determinat el Joan va notar que la Sandra se li apropava massa i començava a fer-li carícies. Després, li va proposar que anessin a donar un tomb per un parc d'allí al costat. Al Joan li va semblar bé la idea, ja que feia temps que no es veien i així podrien parlar una estona. Quan estaven al parc, la Sandra dissimuladament va començar a caminar cap a un bosc que estava una mica més allunyat del parc. El Joan la va seguir fins que finalment va començar a posar-se nerviós, ja que tot estava fosc i no hi havia ningú. Tampoc entenia que volia fer la Sandra allí. Què creus que està passant? Alguns d'aquests dos personatges està actuant malament? Creus que el fet que la Sandra hagi portat al Joan al bosc és perillós? Què pot pretendre? Quins llocs són perillosos i com ho sabem?"*. A través d'aquest supòsit, l'investigador pretén conèixer si l'adolescent anticipa els perills i les conseqüències posteriors, a més d'analitzar la capacitat de percebre aquesta situació com a perillosa o problemàtica.

Un altre cas, per exemple és: *"En Joan i la Maria són una parella d'adolescents que comparteixen moltes estones i moments junts. Avui han decidit anar al*

cinema. En mig de la pel·lícula el Joan ha començat a fer-li molts petons a la Maria i a poc a poc li ha anat tocant la panxa fins que finalment li ha posat la mà per dins de les seves calces. Creus que és apropiat el comportament d'aquesta parella? Per què? Creus que el cinema és un espai per fer aquestes coses? On es podrien fer?". Aquesta simulació permet tant a l'investigador com a l'entorn més proper de la mostra, familiars i mestres, saber si la persona entrevistada és capaç de resoldre situacions reals on es troben immerses dificultats com actuacions inadequades, comportaments erronis per part dels personatges, situacions de perill, espais públics i privats, i moltes més escenes que es plantegen en la societat actual sobre diferents temes en el marc de la sexualitat.

De fet, aquesta necessitat de conèixer les reaccions d'adolescents amb discapacitat intel·lectual davant supòsits pràctics va sorgir, en part, de l'interès a saber si tot allò que defensen diferents autors com Casarella, Duacastella i Tallis (2005) sobre com en les manifestacions de la sexualitat d'aquest col·lectiu els processos secundaris són els que apareixen debilitats, com la concepció dels espais íntims o públics, de responsabilitat i conseqüència, eren realment els aspectes més complexos per a aquest grup de persones. En aquest sentit, era interessant contrastar la idea de Díaz et al. (2014) citat a Morell-Mengual et al. (2016) quan afirmen que l'educació sexual dirigida a aquest col·lectiu, se centra bàsicament a controlar els impulsos sexuals de forma repressiva sense aportar-los informació i coneixements sobre les pràctiques de risc, l'ús de mètodes anticonceptius i la identificació de situacions i espais que poden portar a l'abús sexual.

Dit això, perquè els resultats fossin més científics, es va plantejar la idea de realitzar la mateixa entrevista a dos nois i una noia de la mateixa edat que la mostra però sense discapacitat intel·lectual, ja que així coneixeríem, en primer lloc, quins són els paràmetres i els continguts que entenen i coneixen habitualment els subjectes de la mateixa edat. D'aquesta manera, es compararien els resultats de l'entrevista realitzada per aquests tres adolescents, amb les respostes obtingudes per la mostra escollida, és a dir, pels alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual.

Tal com es menciona, una de les inspiracions que ens va ajudar a la realització de l'entrevista va ser el programa "*Parlem-ne, no et tallis*" organitzat pel Consorci Sanitari de Barcelona que tracta la prevenció de les relacions sexuals no protegides, la prevenció de l'embaràs adolescent i les infeccions de transmissió sexual.

En aquest programa hi ha diferents materials i recursos de suport que ens han ajudat a conferir l'entrevista i així dotar-la d'una fonamentació validada, com poden ser fitxes per a l'alumnat, idees clau, guies didàctiques per al professorat, situacions reals per treballar, missatges de prevenció i

coneixements i informació sobre afectivitat i sexualitat. Tot plegat ajuda tant als diferents professionals vinculats en l'àmbit de l'educació, com als familiars i persones properes dels adolescents (Juárez i Díez, 2019). Cal remarcar, que el material sobre les situacions reals d'aquest programa va ser el que ens va servir com a punt de partida per crear els supòsits pràctics de l'entrevista.

En aquest sentit i com a justificació de l'èxit d'aquests recursos i materials, en una de les valoracions que es van realitzar sobre aquest programa el curs 2013/14, en relació amb els casos pràctics, els professors establien que el plantejament d'aquestes situacions es posava al nivell dels alumnes, essent entenedor i clar. Així doncs, la majoria van afirmar que tornarien a aplicar el programa, establint que la diversitat, l'adequació dels continguts, el to utilitzat, i l'oportunitat de tractar temes necessaris per al desenvolupament era molt favorable (Servei de Salut Comunitària, 2015).

Posteriorment, el curs 2017/18, en la Memòria de Promoció de la Salut a l'escola a Barcelona, l'opinió del professorat en relació amb la participació de l'alumnat va ser d'un 7,8 sobre 10; el contingut educatiu va obtenir un 8 sobre 10; i per tant la satisfacció global va ser un 7,7 sobre 10. A més, és important tenir en compte que dels 68 centres d'educació Secundària adscrits a aquest programa, 2 es tractaven d'escoles d'educació especial (Servei de Salut Comunitària, 2019). Això, ens fa veure que a poc a poc aquestes escoles s'animen a participar en aquests programes, tot i que encara falta molt camí per recórrer en aquest àmbit.

4.5 Discussió

Les circumstàncies del moment ens han impedit portar a terme la recollida de dades que ens hauria permès tenir uns resultats i discutir-los en aquest apartat. Per aquest motiu, aquesta discussió estarà destinada a comentar el model d'educació sexual que hi ha a l'escola dels alumnes amb discapacitat intel·lectual i després es parlarà de l'instrument, ja que així en l'apartat posterior es planificarà breument un projecte més ambiciós que confiem poder-lo desenvolupar en una futura ocasió.

En primer terme, el model d'educació sexual que hi ha a l'escola respecta la integritat de cada persona i aporta una formació bàsica en matèria de sexualitat i relacions afectives en els alumnes, ja que coincideixen amb els continguts que estableixen Baxley i Zendell (2005) com a importants per a treballar amb joves que presenten algun tipus de discapacitat. En paral·lel i contrastant així la fonamentació teòrica, en la temàtica que afegeix Rivera (2008) sobre educació sexual, la majoria dels conceptes de la franja d'edat entre els 10 i els 16 anys són els mateixos que l'escola empra. Paral·lelament, el programa d'educació

sexual del centre segueix els paràmetres dictats pel Departament d'Ensenyament en aquesta matèria. Tot i això, se suposa que el grau d'integració que fan els alumnes d'aquests conceptes no sempre és l'idoni, en comparació amb adolescents sense discapacitat intel·lectual. Això suposem que pot succeir, en part, ja que tot i que a l'escola sí que es treballen aquests temes, podria ser que a casa, amb els familiars, no se'n parlés mai o si més no, hi hagués contradiccions. Tal com afirma Borrel (2009) la informació que aquests últims els hi transmeten formen la base del seu desenvolupament posterior i per tant estableixen una gran influència en aquest.

En segon terme, pel que fa a l'instrument emprat, els supòsits pràctics de la segona part de l'entrevista es troben en estreta relació amb la Teoria de la Ment i la seva corresponent fonamentació, ja que a través d'aquestes històries, l'entrevistador podrà analitzar si aquest grup d'adolescents amb discapacitat intel·lectual precedeix les conductes, les intencions, les anticipacions i les reaccions d'altres persones, observant alhora si són capaços de jutjar certes accions segons siguin apropiades o inapropiades. Per tant, al final de cada escena del cas es plantegen una sèrie de preguntes en relació amb els seus protagonistes, a la situació i a l'espai on es duu a terme aquesta, al judici de les seves accions, dilemes morals, paraules, conseqüències, interpretacions, sentiments, emocions, culpabilitat i perillositats, entre d'altres (Smogorzewska, Szumski i Grygiel, 2019).

Totes aquestes decisions han estat preses d'aquesta manera, pensant tant en les característiques generals de la mostra, és a dir, dels nois i noies amb discapacitat intel·lectual com en la complexitat de la temàtica. Justificant així el descarti d'una altra mena d'instrument, com per exemple el qüestionari o l'enquesta, considerem que els trets dels entrevistats fan que sigui necessari la presència d'una persona al davant, en aquest cas, l'entrevistador perquè aquest pugui corroborar, reformular les preguntes en els casos que sigui necessari, redirigir l'entrevista, construir noves qüestions o inclús obviar les que no s'adaptin a la persona, sigui pels seus coneixements o les seves limitacions que impossibiliten l'obtenció d'una resposta. A més, s'ha tingut present que aquests adolescents treballen durant un trimestre a l'escola la temàtica de la sexualitat i les relacions afectives. Per tant, per a la implementació de l'entrevista, l'investigador ja partia d'una base de coneixements i continguts previs, els quals s'estableixen gràcies a l'anàlisi del programa de sexualitat del centre.

Així mateix i lligant el marc teòric, recolzant la defensa de De Dios del Valle, García i Suárez (2007) i Navarro (2013) el fet que es tracti d'un tema en el qual existeixen prejudicis socials i barreres que impedeixen la seva concepció lliberal pel que fa a les persones amb discapacitat intel·lectual, provoca que sigui essencial comptar amb la presència de l'entrevistador per si sorgeix algun

dubte o qualsevol malentès tant amb els mateixos alumnes com amb les seves famílies, ja que és possible que els nois o les noies ho expliquin al seu entorn més proper, el qual podria ser que no consideres important tractar aquests aspectes, o que a causa del mateix “tabú” no s’obrissin a parlar-ne. Malgrat això, a través de la flexibilitat de l’entrevista, l’investigador anirà conduint aquesta segons la persona que tingui davant.

Convé destacar que aquest estudi no únicament servirà per obtenir uns resultats a l’investigador, sinó que també serà d’ús per a l’entorn de la mostra, com per exemple, per les tutores d’aquests alumnes, les quals després de validar l’entrevista consideraven que la manera en com aquesta estava estructurada, juntament amb l’elaboració i la justificació del seguit de preguntes i supòsits pràctics, els ajudaria a saber els coneixements de cada un dels nois i noies del grup classe.

Paral·lelament, aquest instrument pot ser implementat tant a persones amb discapacitat intel·lectual com a qualsevol altra persona, encabint així una gran varietat d’individus i ajudant alhora a l’eliminació de barreres, prejudicis i “tabús” en relació amb aquest àmbit.

Tot plegat tracta un tema poc estudiat i encara més quan fa referència a persones que presenten discapacitat intel·lectual, però alhora essencial per a donar resposta als reptes que ens planteja el món en el qual vivim emmarcat en el paradigma de la complexitat. Així mateix, les dades i els consegüents resultats que s’obtenen gràcies a aquest instrument poden servir de punt de partida per realitzar activitats, tallers, unitats didàctiques i programes d’educació sexual i així poder equilibrar les mancances de cada noi i noia, ja que la sexualitat tot i ser un tema “tabú” en la majoria de les comunitats i societats, es troba inherent a qualsevol individu, essent vital per al seu desenvolupament integral i en plena llibertat.

5. Conclusions

Durant el transcurs de les pràctiques realitzades en un centre d'educació especial, s'observa que alguna de les conversacions i actuacions que presenten els alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual tenen a veure amb conceptes de la sexualitat i les relacions afectives, i en determinades ocasions són aspectes erronis d'aquest àmbit. Arrel aquesta observació, es planteja un seguit d'objectius a partir dels quals es pretén contrastar dues hipòtesis. Per donar-los resposta, s'inicia la cerca bibliogràfica en relació amb la sexualitat en les persones amb discapacitat intel·lectual i la seva educació en aquest àmbit. Posteriorment i a partir del marc teòric, es realitza el disseny de la investigació, l'instrument del qual és una entrevista semiestructurada per tal d'analitzar els coneixements i la percepció que tenen 10 alumnes de secundària d'entre 14 i 15 anys amb discapacitat intel·lectual, sobre la sexualitat, les relacions afectives, l'abús sexual i l'educació sexual, com també les seves reaccions davant simulacions pràctiques de la vida diària sobre tot allò que conforma la sexualitat. Perquè aquest anàlisi sigui més objectiu, s'escull 3 alumnes de la mateixa edat que la mostra per tal de conèixer quines són les percepcions i els continguts que solen ser els habituals en subjectes de la mateixa edat sense discapacitat intel·lectual, ja que així posteriorment es podran comparar els seus resultats i contrastar alhora tant les diferències aparents com les similituds.

Malauradament, abans de dur a terme les entrevistes, es va determinar l'Estat d'Alarma a Espanya a causa de la pandèmia del COVID-19. Això va provocar el tancament de les escoles causant així una reformulació del treball en poc temps. És per aquest motiu que no ha estat possible contrastar dades empíriques que demostrin allò que plasma la fonamentació teòrica. Tanmateix, basant-me únicament en aquesta última i en diferents estudis que recolzen el treball, estimem que es podrien afirmar les hipòtesis plantejades. Malauradament, aquesta afirmació és estrictament teòrica i poc objectiva, ja que no s'han obtingut els resultats pertinents de les entrevistes per poder respondre als objectius establerts a priori i corroborar així les dues hipòtesis. Per aquests motius, la consecució total d'aquesta investigació és necessària per determinar si aquest grup d'adolescents amb discapacitat intel·lectual presenten una important manca de coneixements en relació amb el que sol ser habitual i per tant tenen més risc a patir situacions sexuals problemàtiques perquè desconeixen els factors de risc que poden estar presents en esdeveniments d'aquest tipus.

6. Limitacions, suggeriments i propostes de futur

En primer lloc, la gran limitació que ha provocat la modificació de l'estructura del treball ha estat el tancament de les escoles on havia de realitzar l'entrevista a causa de l'Estat d'Alarma ocasionat pel COVID-19. Tot i això, vam buscar alternatives com enviar l'entrevista als alumnes perquè l'emplenessin en format on-line o intentar que les seves mestres la responguessin, però no va ser possible. Per tant, tot plegat limita el procés i la consecució de la investigació.

No obstant, si s'hagués pogut dur a terme, un estudi qualitatiu com el que s'ofereix, no pretén que es generalitzin les seves conclusions de manera estadística, ja que la mostra es basa en una minoria, però almenys fer possible la transferència del seu contingut al contrastar-les amb aportacions de la literatura. En qualsevol cas, seria necessari realitzar l'entrevista a com més alumnes millor, essent encara més ric si aquests són de diferents escoles, ja que així els resultats obtinguts seran més objectius. Per tant, podríem establir com una segona limitació la falta de participants en la mostra.

Dit això i malgrat la reestructuració de l'estudi, el projecte queda totalment obert a qualsevol suggeriment. Així doncs, la proposta de recerca futura és l'aplicació de l'entrevista plantejada en totes les escoles possibles d'educació especial de l'àrea metropolitana de Barcelona, d'entre les quals s'intentaria obtenir el màxim nombre possible d'alumnes de secundària amb discapacitat intel·lectual. Paral·lelament, s'hauria d'analitzar el model d'educació sexual de les escoles escollides, ja que és possible que no totes ho treballin o si més no, la manera de fer-ho i la seva fonamentació sigui diferent. Aquest anàlisi és important per entendre moltes de les respostes i percepcions dels alumnes. A més, la mateixa entrevista es realitzaria a una mostra control d'alumnes de secundària de diferents escoles ordinàries de Barcelona sense discapacitat intel·lectual, per tal de poder contrastar els seus resultats amb els dels nois i noies de les escoles dels centres d'educació especial que presenten discapacitat intel·lectual.

Per tal de mantenir la veracitat de l'entrevista proposem que la mostra sigui equilibrada pel que fa al gènere i el rang d'edat comprès entre els 14, 15 i 16 anys. Paral·lelament, això proporcionaria més riquesa al projecte, ja que es podrien comparar els resultats obtinguts de les noies amb les dels nois i analitzar les possibles diferències. A més, l'instrument seria validat prèviament per un Judici d'Experts, com per exemple professionals especialitzats en l'àmbit de la sexualitat, per donar una major fidelitat i realisme de les qüestions i els casos plantejats.

Seguidament, per tal d'obtenir més informació, seria interessant avaluar les creences i l'actitud que presenta la família d'aquests alumnes davant el tema de la sexualitat i les relacions afectives en els seus fills i filles (o familiars) amb discapacitat intel·lectual. D'aquesta manera, es podria analitzar si aquestes actituds influeixen en els coneixements i la percepció d'aquests adolescents vers aquest tema.

Posteriorment, a partir dels resultats obtinguts en l'anàlisi de les respostes de l'entrevista, proposem, com un altre projecte futur, l'elaboració d'un programa d'educació sexual per a persones amb discapacitat intel·lectual tenint en compte els coneixements previs d'aquest col·lectiu. Les unitats didàctiques corresponents i la seva implementació a posteriori es realitzaria en funció de l'etapa educativa de cada alumne, ja que seria important iniciar-ho en l'Educació Infantil, defensant així que s'ha de treballar des de petits. D'aquesta manera, si els i les alumnes presenten una base de coneixements des de les primeres etapes, a mesura que es facin grans es consolidaran més els seus aprenentatges, evitant alhora la seva vulnerabilitat davant situacions de risc.

7. Referències bibliogràfiques

- Asociación Americana de Discapacidades Intelectuales y del Desarrollo AAIDD (2011). *Discapacidad Intelectual. Definición, clasificación y sistemas de apoyo*. 11a edición. Madrid: Alianza Editorial.
- Barger, E., Wacker, J., Macy, R., i Parish, S. (2009). Sexual assault prevention for women with intellectual disabilities: a critical review of the evidence. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 47(4), 249-262.
- Baxley, L. D., i Zendell, A. (2005). *Sexuality education for children and adolescents with developmental disabilities: an instructional manual for parents or caregivers of and individuals with developmental disabilities. Vol 9*.
- Better Health Channel (2007). *Sex education for children with intellectual disabilities: tips for parents*.
- Beytut, D., Conk, Z., Isler, A. i Tas, F. (2009). A study on sexuality with the parents of adolescents with intellectual disability. *Sexuality and Disability*, 27(4), 229-237.
- Borrel, J.M. (2009). Sexualidad en personas con discapacidad intelectual: Mesa redonda. *Sexualidad y Discapacidad*. Libro de Ponencias, (p. 129-137). Universidad de Zaragoza: CADIS Huesca.
- Campo, M. (2009). Sexualidad y mujer con discapacidad: Ponencia. *Sexualidad y Discapacidad*. Libro de Ponencias, (p. 107-113). Universidad de Zaragoza: CADIS Huesca.
- Casarella, J., Duacastella, C. i Tallis, J. (2005). *Sexualidad y Discapacidad*. Madrid: Miño i Dávila.
- Clos, C., i Deulofeu, G. (2014). *Sensuales: relatos de sexo y afecto en la discapacidad*. Barcelona: Editorial Comanegra.
- Conod, L., i Servais, L. (2008). Sexual life in subjects with intellectual disability. *Salud Pública de México*. 50(2).
- Crespo, M., Campo, M., i Verdugo, M.A. (2003). Historia de la clasificación internacional del funcionamiento de la discapacidad y de la salud (CIF): Un largo camino recorrido. *Rev. Siglo Cero*, 34(1), núm. 205.

- Cuesta, J. L., De la Fuente, R., i Ortega, T. (2019). Discapacidad intelectual: una interpretación en el marco del modelo social de la discapacidad. *Controversias y Concurrencias Latinoamericanas*, 10(18), 85-106.
- Cuskelly, M., i Gilmore, L. (2007). Attitudes to Sexuality Questionnaire (Individuals with an Intellectual Disability): Scale development and community norms. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 32(3), 214-221.
- De Dios del Valle, R., García, M., i Suárez, O. (2007). *Discapacidad intelectual y sexualidad: Conductas sexuales socialmente no aceptadas*. Gobierno del Principado de Asturias. Consejería de Vivienda y Bienestar Social.
- Grieve, A., McLaren, S., Lindsay, W., i Culling, E. (2008). Staff attitudes towards the sexuality of people with learning disabilities: a comparison of different professional groups and residential facilities. *British Journal of Learning Disabilities*, 37, 76-84.
- Gutiérrez, B. (2010). *Habilidades sociosexuales en personas con discapacidad intelectual*. Madrid: Pirámide.
- Healy, E., McGuire, B. E., Evans, D. S., i Carley, S. N. (2009). Sexuality and personal relationships for people with an intellectual disability. Part I: service-user perspectives. *Journal of Intellectual Disability Research*, 53(11), 905-912.
- Insa, B. E. (2005). El desarrollo de la sexualidad en la deficiencia mental. *Revista Interuniversitaria de formación del profesorado*, 19(3).
- Juárez, O., i Díez, E. (2019). *Parlem-ne, no et tallis!:* programa escolar de salut sexual i comunicació; professorat. Agència de Salut Pública de Barcelona. Consorci Sanitari de Barcelona.
- Löfgren-Mårtenson, L. (2012). "I want to do it right!" A pilot study of Swedish sex education and young people with intellectual disabilities. *Sexuality and Disability*, 30(2), 209-225.
- López, F. (2002). *Sexo y afectividad en personas con discapacidad*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig (2006).

- Morales, G., López, E., Charles, D. J., Tuero, C., i Mullet, E. (2011). Actitudes hacia la sexualidad de las personas con discapacidad intelectual. *CIENCIA-UANL*, 15(4), 436-444.
- Morell-Mengual, V., Gil-Llario, M. D., Díaz-Rodríguez, I., Castro-Calvo, J., i Ceccato, R. (2016). *Sexualidad y abuso sexual en hombres y mujeres con discapacidad intelectual*.
- Murphy, G. H. (2003). Capacity to consent to sexual relationships in adults with learning disabilities. *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care* 29, 148-149.
- Navarro, Y. (2013). Percepción de la sexualidad y el amor en una muestra de personas con discapacidad intelectual: aportaciones para la elaboración de programas de educación sexual de calidad. *Informació Psicològica*, (103), 15-30.
- Navas, P., Verdugo, M. Á., Martínez, S., Sainz, F., i Aza, A. (2019). *Derechos y calidad de vida en personas con discapacidad intelectual y mayores necesidades de apoyo*.
- Olavarrieta, S., Darín, L., Suárez, P., Tur, N., Besteiro, B., i Gómez-Jarabo, G. (2013). Actitudes hacia la sexualidad, esterilización, maternidad/paternidad y habilidades de crianza de personas con discapacidad intelectual: un estudio preliminar. *Rev. Siglo Cero*, 44 (4), núm. 248.
- Rivera, P.(2008). Sexualidad de los niños, niñas y jóvenes con discapacidad. *Revista Educación*, 32(1), 157-170.
- Schaafsma, D., Kok, G., Stoffelen, J. M. T., i Curfs, L. M. G. (2017). People with intellectual disabilities talk about sexuality: implications for the development of sex education. *Sexuality and disability*, 35(1), 21-38.
- Schalock, R. (2018). Seis ideas que están cambiando el campo de las discapacidades intelectuales y del desarrollo en todo el mundo. *Rev. Siglo Cero*, 49.
- Schalock, R. L., Luckasson, R., i Shogren, K. A. (2007). The renaming of mental retardation: Understanding the change to the term intellectual disability. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 45, 116-124.

- Servei de Salut Comunitària (2015). *Programes de promoció de la salut en centres d'educació primària i secundària de Barcelona: avaluació. 2013-2014*. Consorci Sanitari de Barcelona.
- Servei de Salut Comunitària (2019). *Memòria de promoció de la salut a l'escola a Barcelona, curs 2017-18*. Consorci Sanitari de Barcelona.
- Smogorzewska, J., Szumski, G., i Grygiel, P. (2019). Theory of mind development in school environment: A case of children with mild intellectual disability learning in inclusive and special education classrooms. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 32(5), 1241-1254.
- Verdugo, M. A. (2011). *Discapacidad intelectual: definición, clasificación y sistemas de apoyo*. Comité sobre Terminología y Clasificación de la AAIDD. 11^a ed. Madrid: Alianza.
- Verdugo, M. A., Alcedo, M.A., Bermejo, B. i Aguado, A.L. (2002). El abuso sexual en personas con discapacidad intelectual. *Psicothema*, 14, 124-129.
- Villarrocha, P. (2009). Conclusiones de los grupos de trabajo de personas con discapacidad vinculados a CADIS Huesca: Mesa Redonda. *Sexualidad y Discapacidad*. Libro de Ponencias, (p. 89-105). Universidad de Zaragoza: CADIS Huesca.

8. Annex

I. Aspectes ètics

CONSENTIMENT INFORMAT DE LES PERSONES PARTICIPANTS PER A COL-LABORAR EN UN ESTUDI SOBRE "ELS CONEIXEMENTS SOBRE LA SEXUALITAT EN ADOLESCENTS AMB DISCAPACITAT INTEL·LECTUAL".

Noms i Cognoms del el/la representant de l'Escola d'Educació Especial Sants Innocents: EVA NART I VIDALS

Aquest document vol oferir-li informació sobre un estudi de Màster en que convidem aïx alumnes de secundària de l'EEE Sants Innocents a participar. Amb l'objectiu de conèixer quins són els coneixements de diferents alumnes adolescents sobre la sexualitat estic duent a terme un estudi que pertany a la part pràctica del Treball Final de Màster d'Atenció a la Diversitat i Educació Inclusiva de la Universitat Ramon Llull (Blanquerna) de Barcelona.

Per tal de recollir aquests coneixements es realitzarà una entrevista oberta amb diferents preguntes i casos sobre tot allò que emmarca la sexualitat, on també es veuran implicats les opinions personals, pensaments i emocions de cada participant en relació a casos de la vida real que es poden trobar diàriament, sempre adequant-se al seu nivell maduratiu.

Amb l'objectiu de mantenir una entrevista més fluïda i per poder estar més atenta a les respostes dels participants i a la possible conversa que es pugui establir, la seva veu serà gravada per poder ser transcrita posteriorment amb la única finalitat de recollir totes les dades. Aquesta gravació únicament serà utilitzada per obtenir les respostes de cada alumne, sense cap altre fi. El material i/o les dades obtingudes gràcies a la seva participació en aquest Treball de Final de Màster seran d'ús exclusiu intern de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport-Blanquerna.

Mitjançant aquest document, declaro com a Cap d'Estudis de l'EEE Sants Innocents i per tant, representant del centre, que s'ha sol·licitat als alumnes de secundària participar en aquest estudi. Abans de signar aquest consentiment he estat informat/da que es tracta d'un estudi no invasiu i en el que únicament es tracta d'una entrevista de tipus professional. També he estat informat/da que la participació és voluntària i anònima i que per ella no es rebrà cap tipus de compensació econòmica. Sé que existeix la possibilitat que els participants puguin abandonar l'estudi en qualsevol moment i sense necessitat de donar cap explicació.

En els resultats de les entrevistes no hi haurà cap dada que pugui portar a la identificació de cap persona que hagi participat. Sé que les dades dels participants seran tractades segons la Ley Orgánica de Protección de Datos Personales (15/1999).

Així doncs, dono el meu consentiment com a representant de l'EEE Sants Innocents perquè els alumnes de secundària menors d'edat puguin participar en l'estudi i declaro que he estat informat/a i s'han respòs a les meves preguntes.

A Barcelona, a 18 de FEBRER de 2020.

Signatura de la Cap d'Estudis de l'Escola:

Signatura de l'informant:

 Violeta Calvo García.

II. Entrevista elaborada

Edat:

Sexe:

Amb qui vius:

Estudis/Escolarització:

PRIMERA PART:

PREGUNTES INTRODUCTÒRIES:

- Consideres important parlar de sexualitat i de relacions afectives? Per què?
- Has rebut informació sobre la sexualitat?

En cas que sí:

- Quins són els mitjans, institucions o persones a través de les quals has rebut informació sobre sexualitat? (exemples: escola, pares, mares, televisió, internet, cursos, esplais, amics i amigues, revistes, llibres, etc.).
- T'han servit o t'han ajudat a resoldre dubtes sobre aquest tema?
- A quina edat has començat a rebre aquesta informació?
- Amb qui parles obertament de temes sexuals? (exemples: pare, mare, amics, amigues, mestres, monitors, germans, etc.). Sobre quins temes parles?
- Creus que tens suficient informació sobre temes sexuals i afectius?
- Quan creus que saps sobre aquests temes? Molt, normal, poc, molt poc, res?
- On aniries o a qui et dirigiries per a obtenir informació sobre sexualitat o per si has tingut algun tipus de problema en relació amb això?

PREGUNTES SOBRE SEXUALITAT/RELACIONS AFECTIVES/ SEXO-AFECTIVITAT I ABÚS SEXUAL:

- Què entens per sexualitat? Com definiries aquesta paraula? Què et ve al cap quan penses en sexualitat o relacions afectives?
- La sexualitat únicament fa referència a les relacions sexuals entre persones o és un tema més ampli?
- Quina importància creus que té en la nostra/la teva vida la sexualitat i les relacions afectives?
- Quins conceptes o què has treballat sobre la sexualitat? Què saps sobre això? Què t'han explicat? (Tant a casa com a l'escola o on sigui).
- Si parlem d'activitats sexuals, a quines activitats ens estem referint?
- Saps quines zones del cos ens donen més plaer? Ens podem tocar? En quins espais? Quan?
- A quina edat creus que els joves inicien les seves relacions sexuals amb altres persones?
- Com podem protegir-nos d'un embaràs no desitjat?
- Quins mètodes anticonceptius coneixes?
- Creus que pot haver dificultats, perills o malentesos en les relacions sexuals amb altres persones? Quins/es?
- Creus que la sexualitat s'entén igual en els dos sexes, és a dir, creus que els homes i les dones veuen la sexualitat de la mateixa manera o hi ha diferències?
- Quines coses creus que són necessàries en una parella?
- Creus que el sexe i l'amor van relacionats/Creus que és el mateix amor que sexe?
- Entens el concepte d'homosexualitat i lesbianisme? El respectes/comparteixes/Et sembla bé que l'orientació sexual d'una persona sigui cap al seu mateix sexe?

- Què és l'atracció sexual per a tu?
- Quan penses que una persona és la teva parella?
 - Hi ha diferències de comportament entre un amic i una parella?
- Qui penses que et pot fer petons o carícies?
 - Si li dones petons i abraçades a algú vol dir que és la teva parella o que t'agrada?
- Quan t'agrada un noi/noia és obligatori tenir relacions sexuals amb ell/a?
- Què vol dir "abús sexual"?
- Saps el que són les malalties de transmissió sexual?
 - Que s'ha de fer per prevenir-les?
- Creus que en una relació entre dues persones, els dos tenen el mateix dret per decidir si volen tenir relacions sexuals o no? (s'ha de fer el que mana un dels dos, o no).
 - Quan en una parella, un dels dos diu "no", l'altre li ha de fer cas?
- Què faries si et demanen fer alguna cosa que no vols? I si t'ho fan?
- Com sabem que a l'altra persona li pot agradar o no allò que li volem fer?
- Tens la possibilitat d'escollir el tipus de relacions i les persones amb les quals et relaciones?

PREGUNTES SOBRE EDUCACIÓ SEXUAL:

- Com descriuries l'educació sexual? Saps el que és? Creus que és important?
 - A quina edat creus que és necessari introduir aquest temari?
- Què creus que ha de contenir l'assignatura d'educació sexual?

- Creus que gràcies a l'educació sexual disminueixen els abusos sexuals/embarassos no desitjats, malentesos, etc.? (*Fer aquesta pregunta en els casos que entenguin el concepte d'abús sexual respost anteriorment*).

SEGONA PART:

SUPÒSITS PRÀCTICS:

ESPAIS PÚBLICS/ESPAIS PRIVATS:

En Joan i la Maria són una parella d'adolescents que comparteixen moltes estones i moments junts. Avui han decidit anar al cinema. En mig de la pel·lícula el Joan ha començat a fer-li molts petons a la Maria i a poc a poc li ha anat tocant la panxa fins que finalment li ha posat la mà per dins de les seves calces. **Creus que és apropiat el comportament d'aquesta parella? Per què? Creus que el cinema és un espai per fer aquestes coses? On es podrien fer?**

PRESSIÓ DE PARELLA:

La Carlota és una noia de 17 anys i és la núvia del Martí. Ell diu que la Carlota és una noia molt simpàtica i amable i que sempre el respecte, el cuida i l'estima. Encara no han tingut relacions sexuals perquè el Martí no se sent preparat, però la Carlota si que vol i sempre li insisteix dient-li: *"Si m'estimessis tant com jo a tu vindries al llit amb mi"*, *"Ets un cagat"* *"Això farà més forta la nostra relació"*. **Creus que la Carlota estima al Martí? Es comporta de forma correcta? Per què? Que li pretén dir amb aquestes frases?**

EXPRESSIONS SEXUALS:

La Clàudia i el Pere són dos bons amics que van junts a l'institut. Ahir quan estaven esmorzant a l'hora del pati, el Pere li va dir a la Clàudia "Avui a la tarda vine a casa meva que estaré sol i així et poso a to". **Què creus que li vol dir el Pere a la Clàudia amb aquesta frase? A què es refereix?**

ORIENTACIÓ SEXUAL:

El Carles i el Pau són dos nois que es van conèixer l'any passat a l'activitat extraescolar de bàsquet. Aquest any continuen els dos anant junts. Avui, en finalitzar l'entrenament, la Maria, que és una noia que també juga a bàsquet amb ells, ha vist com es feien uns quants petons a la boca per acomiadar-se i s'ha sorprès molt. Corrents ha anat al monitor a dir-li. **Per què creus que se sorprèn tant la Maria? Creus que s'ha de sorprendre per això? Què penses (sobre les relacions entre dos nois)?**

ABÚS EMOCIONAL:

La Valentina és la parella de l'Albert. Tots dos s'han conegut a l'institut, ja que van a la mateixa classe. Per tant, passen la majoria del temps junts. Durant la majoria d'aquestes estones, la Valentina li agafa el mòbil a l'Albert i llegeix els seus missatges sense demanar-li permís. A més, a la tarda quan l'Albert queda amb els seus amics, la Valentina li truca constantment al telèfon per saber què fa, amb qui està i on està. **Creus que la Valentina controla tant a l'Albert perquè l'estima i per tant el vol protegir? Creus que l'Albert és feliç?**

UTILITZACIÓ DEL CONDÓ:

El Carles i la Marta s'han conegut en una festa a casa d'un amic que tenen en comú. Han estat junts tota la festa, han parlat i s'han abraçat. Descobreixen que viuen al mateix barri i tornen plegats cap a casa. En arribar a casa de la Marta, ella convida al Carles a entrar. No hi ha ningú i senten el desig de fer-se petons i abraçar-se. La Marta ha tingut relacions sexuals abans, però mai la primera nit. Desitja utilitzar el preservatiu, però no vol semblar desconfiada. Vol parlar-ho amb el Carles, però entre els nervis i la vergonya finalment no utilitzen preservatiu. **Creus que el Carles ha fet bé d'entrar a casa la Marta? Creus que els dos personatges han actuat correctament? Quin dels dos té la culpa de no utilitzar preservatiu?**

PERILLS:

Quan l'altre dia el Joan tornava del gimnàs cap a casa, es va trobar amb una coneguda, la Sandra. Van començar a parlar fins que en un moment determinat el Joan va notar que la Sandra se li apropava massa i començava a fer-li carícies. Després, li va proposar que anessin a donar un tomb per un parc d'allí al costat. Al Joan li va semblar bé la idea, ja que feia temps que no es veien i així podrien parlar una estona. Quan estaven al parc, la Sandra dissimuladament va començar a caminar cap a un bosc que estava una mica més allunyat del parc. El Joan la va seguir fins que finalment va començar a posar-se nerviós, ja que tot estava fosc i no hi havia ningú. Tampoc entenia que volia fer la Sandra allí. **Què creus que està passant? Alguns d'aquests dos personatges està actuant malament? Creus que el fet que la Sandra hagi portat al Joan al bosc és perillós? Què pot pretendre? Quins llocs són perillosos i com ho sabem?**

MALALTIA DE TRANSMISSIÓ SEXUAL:

Fa uns dies que l'Elisabet nota molèsties a la vulva i ha acabat demanant hora al metge. Li han fet unes proves i li han dit que vinguis la següent setmana a recollir els resultats. Quan ha tornat, el metge li ha confirmat allò que sospitava. Ha agafat una infecció de transmissió sexual i per tant ha de prendre una medicació. El doctor també li diu que això li ha pogut passar arran d'una relació sexual de fa mesos. **Què creus que ha de fer ara l'Elisabet? Ha de parlar**

amb les parelles que ha tingut durant els darrers mesos? Què faries si fossis tu l'Elisabeth?

DESCONFIANÇA EN LA PARELLA:

Ara que ha començat l'estiu la Judit quasi tots els caps de setmana surt de festa amb les seves amigues. S'ho passa molt bé i gaudeix molt! Però diu que la seva vida s'ha tornat un caos i tot per culpa seva, ja que la seva parella està pendent d'ella a totes hores, no la deixa fer res. L'altre dia, fins i tot, en una petita discussió li va donar una empenta. La seva parella li diu que tot això ho fa perquè no confia en ella, ja que cada cap de setmana surt de festa. La Judit per tal de no discutir més ha deixat de sortir amb les seves amigues. **Creus que algun d'aquests dos personatges està tenint una actitud equivocada? La solució que ha pres la Judit de deixar de sortir de festa amb les seves amigues és la correcta? Què faries si fossis ella?**

DIR QUE NO:

La Martina i el Dídac són dos amics de l'escola que sempre tornen junts cap a casa quan és l'hora de marxar. L'altre dia, just quan van pujar a l'autobús, el Dídac li va tocar el cul a la Martina. Ella va passar molta vergonya i es va enfadar molt. De fet, des d'aquell dia la Martina està distant amb el Dídac. **Creus que algun d'aquests dos personatges ha fet alguna cosa malament? La Martina té raó d'enfadar-se? Per què?**